

Heidi Vanhanen 6.4.2008

Maailman Metsät, Yhteiskunta ja Ympäristö - globaali tutkijaverkosto metsiin liittyvien päätösten tukena

Metsäntutkimuslaitoksessa, kuten muillakin aloilla, on tänä päivänä yhteiskunnallinen vaikuttavuus strategisena tavoitteena. Metlan uudessa strategiassa 2006-2010 on tavoitteena mm. tuottaa tietoa metsiä ja metsätaloutta koskevista politiikan keinoista ja vaikutuksista. Ajankohtaisiksi tutkimusaiheiksi listataan mm. metsäpoliittisen toimintaympäristön muutokset, metsäalan tulevaisuus, politiikkatoimien kehittäminen ja vaikutusten arviointi, ja metsien eri käyttömuotojen yhteensovittaminen.

Näin ei ole aina ollut, vaan yhteiskunta- ja politiikkasuuntautuneisuus on metsäntutkimuksessa varsin uutta perua. A.K. Cajanderin vuonna 1909 Metsätieteellisen koelaitoksen (1917) perustamista koskevan selvityksen mukaan "metsäpoliittiset tutkimukset: kaikkellaiset tutkimukset, jotka koskevat metsien kansantaloudellista merkitystä, metsälainsäädännön perusteista y.m." ovat sitä laatua, että niitä tuskin voidaan perustettavan tutkimuslaitoksen tehtäviin lukea. Sen sijaan "matemaattis-metsänhoidolliset" tutkimukset Cajander katsoi laitoksen ohjelmaan tarpeellisiksi. Niillä hän tarkoitti tutkimuksia, "joiden tehtävänä on selvittää eri hoitotapojen kannattavuutta".

Matti Palo nimitettiin metsäekonomian professoriksi vuonna 1984. Jo 1980-luvulla Matti Palo työtovereineen oli etulinjassa toteuttamassa metsäekonomisen tutkimuksen laaja-alaista suuntaamista kansallisen ja kansainvälisen politiikan suuntaan. Matti Palo seurasi maailmaa. Hän näki tulevia trendejä ja ennenkaikkea tarpeen metsäntutkimuksessakin huomioida toimintaympäristöä ja myös vaikuttaa yhteiskunnallisesti. Matti Palo ennakoi jo 1980-luvun alussa Suomen metsäsektorinkin globaalistumista ja osallistui mm. ajankohtaiseen kansainväliseen metsäkato-keskusteluun useilla, ja hyvinkin poleemisilla, julkaisuilla (esim. Palo 1984, Palo ja Mery 1986). Metsäasiat nousivat vahvasti kansainvälisen politiikan agendaan 1980-luvun lopulla: perinteisen puuntuotannon talouden ja tuottavuuden rinnalle nousivat ympäristö- ja yhteiskunnalliset asiat. Matti Palo ideoi Metlaan Maailman metsät, yhteiskunta ja ympäristö -tutkimushankkeen (englanniksi World Forests, Society and Environment, WFSE) vuonna 1996, läheisten työtovereidensa kuten Jussi Uusivuoren, myöhemmin Matin seuraajana metsäekonomian professorina (2004 lähtien), Gerardo Meryn ja muutaman muun metlalaisen kanssa. Matti on aina ollut hyvä hakemaan ulkopuolista rahoitusta, mukaan lähti

Suomen ulkoasiainministeriö, joka on edelleen tänäkin päivänä jatkuvan hankkeen suurin rahoittaja Metsäntutkimuslaitoksen ohella.

Tutkimushankkeen tavoite oli tehdä kestävää kehitystä ja ihmisten hyvinvointia tukevaa tutkimusta maailman metsistä ja niiden yhteiskunnallisista ja ympäristöllisistä kytkennöistä ja myös levittää tuloksia tehokkaasti ja kouluttaa osallistujia. Mukana Maailman metsät, yhteiskunta ja ympäristö -tutkimushankkeessa olivat partnereina vuodesta 1996 Euroopan metsäinstituutti (EFI), YK:n yliopisto (UNU) Tokiosta ja vuodesta 2000 lisäksi Centre for International Forestry Research (CIFOR) Indonesiasta, International Centre for Research in Agroforestry (World Agroforestry Centre) Keniasta, Tropical Agricultural Research and Higher Education Centre (CATIE) Costa Ricasta, World Forestry Center USAsta, Bundesforschungsanstalt für Forst- und Holzwirtschaft (BFH) Saksasta, International Network for Bamboo and Rattan (INBAR) Kiinasta ja Centre de Coopération Internationale en Recherche Agronomique pour le Développement (CIRAD - Forêt) Ranskasta. Näiden partnereiden lisäksi mukana tutkimusyhteistyössä oli laajalti yksittäisiä tutkijoita ympäri maailmaa.

Tuotetut tutkimusjulkaisut käsittelivät metsät-yhteiskunta-ympäristö -kokonaisuudessa edelleen mm. metsäkatoa ja sen syitä ja laajalti globaalistuvaa metsäteollisuutta, kauppavirtoja ja markkinoita, globaaleja megatrendejä metsissä, metsäpolitiikkaa ja hiilivirtoja. Matti Palo osallistui aktiivisesti kansainvälisiin metsäkokouksiin ja keskusteluihin, ja hanke oli hyvin näkyvä.

Vuosina 1999-2001 julkaistiin kolme tieteellistä kirjaa, kaksi niistä yli 400 sivuisia - sekä Matti vielä lisäksi useita artikkeleita. Maailman metsien julkaisujen levittäminen edellytti kansainvälistä kanavaa. Kluwer Academic Publishers perusti World Forests -julkaisusarjan vuonna 1998. Sarjan tieteellisinä toimittajina ovat edelleen (nyt) Matti Palo ja Jussi Uusivuori. Kirjasarjan tavoitteena on Maailman metsien -tutkimushankkeen tavoitteet: julkaista tieteelliseen tutkimukseen perustuvaa tietoa maailmanlaajuisesti merkittävistä metsän, yhteiskunnan ja ympäristön vuorovaikutussuhteista. Kussakin kirjassa oli mukana kaikkiaan lähes yli 100 kirjoittajaa. Kirjoittajia oli kaikista maanosista, ei pelkästään Maailman metsien yhteistyökumppaneiden tutkijoita. Yhtenä tutkimushankkeen pyrkimyksenä oli taata myös kehitysmaiden tutkijoiden pääsy julkaisufoorumeille. Metlan Maailman metsät -tutkimushankkeen päätyttyäkin Kluwer on jatkanut kirjasarjaa, ja sarjan jo kuudes julkaisu ilmestyy vuonna 2008.

Matti Palon innovoima ja vetämä Maailman metsät -hanke siirtyi vuonna 2001 Maailman metsäntutkimuslaitosten unionin, IUFRO:n erityishankkeeksi (IUFRO's Special Project on World Forests, Society and Environment, IUFRO-WFSE). Hankkeen koordinaatio jatkui Metlassa, koordinaattorina Gerardo Mery, joka siis oli mukana Mattin kanssa yhteistyössä jo alusta lähtien. Matti Palo siirtyi eläkkeelle Metsäntutkimuslaitokselta vuonna 2003. Osa partnereista on vaihtunut, mukana on nyt aktiivisesti yhdeksän kansainvälisesti tunnettua tutkimuslaitosta, uutena mm. Kanadan metsähallitus. Olennaista ulkopuolista rahoitusta on edelleen saatu Suomen ulkoasiainministeriöltä.

Matti Palon perintöä on jatkettu. Perustavoitteena on edelleen tukea kestävästä kehitystä ja ihmisten ja ympäristön hyvinvointia. Keinoja tavoitteen saavuttamiseksi on osin modifioitu: tutkijaverkoston ja yhteistyön roolia korostetaan. Tavoitteena ei ole pelkästään uuden tutkimuksen tekeminen, vaan myös erityisesti välittää päättäjille perusteltua tieteellistä tietoa heidän päätöksensä pohjaksi. IUFRO-WFSE:n kansainvälinen tutkijoiden verkosto arvioi ja analysoi kriittisesti jo olemassaolevaa runsasta tietoa metsän, yhteiskunnan ja ympäristön keskinäisistä vuorovaikutuksista ja riippuvuuksista. Poliittikkakeskusteluun osallistutaan aktiivisesti välittämällä päätöksentekijöille relevanttia tieteellistä tutkimustietoa ja myös esittämällä suosituksia. Tänä päivänä metsät perinteisessä mielessä ovat osin marginalisoituneet, ja yhä useammin metsiä koskevia tai niihin heijastuvia päätöksiä tehdään metsäsektorin ulkopuolella. Näin on mm. globaaleissa, monikansallisissa sopimuksissa. Hyvänä esimerkkinä ovat esimerkiksi YK:n biodiversiteettisopimus, aavikoitumissopimus, kestävän kehityksen- ja ilmastopöytäkirjat, YK:n vuosittain vahvistamat alueelliset kauppasopimukset, EU-tason monen alan sopimukset, jne. Hyvin monessa näistä on metsä tavalla tai toisella mukana. Päättäjistä ei näin IUFRO-WFSE:n kohderyhmänä ole vain metsäpolitiikan tekijät, vaan myös muun muassa ympäristö-, ilmasto-, energia- ja esim. maaseutukehityspolitiikan päättäjät.

Vahvana osana hankkeen tutkijoiden yhteistyötä tuotetaan ns. Policy Briefejä, eli lähinnä politiikan tekijöille suunnattuja tiiviitä julkaisuja, joilla pyritään vaikuttamaan tehtäviin päätöksiin. Tutkijoiden yhteisen kriittisen arvioinnin ja analyysin perusteella osoitetaan ongelmia, tehdään suosituksia tarvittavista muutoksista ja nämä kaikki perustellaan tieteellisillä tutkimustuloksilla.

Vuonna 2005 tuotettiin Policy Brief: "Forests for the New Millennium – Making Forests Work for People and Nature", joka esiteltiin mm. YK:n metsäfoorumin (UNFF) 5. istunnossa New Yorkissa toukokuussa 2005. Tämä vuoden 2005 Policy Brief tarkasteli maailmanlaajuisesti metsien roolia ja metsien tuomia ja potentiaalisia hyötyjä ihmisille ja luonnolle. Vuoropuhelua politiikantekijöiden ja tutkijoiden välillä on jatkettu edelleen. Globaalit metsäpolitiikan toimijat tarvitsevat aluetason tietoa ja korostavat, kuten YK:n metsäfoorumi, alueellista yhteistoimintaa ja sieltä syntetisoidun tiedon välittämistä globaaleille prosesseille.

Alueellisiin, maanosittaisiin Policy Briefeihin on keskitytty erityisesti vuoden 2006 jälkeen. Yhteistyössä Metsäntutkimuslaitoksen, Euroopan metsäinstituutin ja Saksan valtion puu- ja puutalouden tutkimuslaitoksen ja Hampurin yliopiston kanssa tuotettiin vuonna 2007 Euroopan Policy Brief: "Making European Forests Work for People and Nature" ("Euroopan metsät hyödyttämään ihmisiä ja luontoa"). Euroopan metsäpolitiikassa haetaan linjausta metsäsektorin kilpailukyvyyn ja metsän ekosysteemin tuottamien hyödykkeiden ja palvelujen tasapainottamisessa. Metsäsektorin kannattavuus ja kilpailukyky pyritään säilyttämään, ja samalla metsäteollisuuden työllisyys on Euroopassa romahtanut. Useassa maassa nykyisen muotoisen, perinteistä teollisuutta korostavan metsäalan yhteiskunnallinen hyväksyttävyyden on kyseenalaistettu. Erityisesti keski- ja etelä-Euroopassa metsät nähdään ja osin arvotetaan niiden tuottamien muiden hyödykkeiden kuin puuntuotannon kautta – ympäristö- ja virkistyspalvelujen, marjojen ja sienten ja vaikkapa metsästyksen tuottamat hyödykkeet on useilla alueilla arvotettu puuntuotantoa suuremmiksi. Kaikista eurooppalaisista seitsemän 10:stä asuu tällä hetkellä kaupungeissa ja kaupunkilaisten tarpeet, arvot ja asenteet ovat muuttaneet suhtautumista metsiin. Metsä on eurooppalaisessa kulttuurissa luonnon symboli. Metsillä nähdään yhä useammin olevan oma arvonsa, itseisarvo sellaisenaan. Suomessakin metsäsektorin tulevaisuudelle on jopa sektorin sisällä hyvin erilaisia käsityksiä monista tulevalle kehitykselle keskeisistä asioista.

Euroopan metsiin liittyviä ja eri suunnista heijastuvia trendejä ja politiikkasuosituksia tekevä julkaisu julkistettiin Euroopan metsäministerien konferenssissa (MCPFE) Varsovassa marraskuussa 2007. Policy Brief: "Making Latin American Forests Work for People and Nature" julkistetaan FAO:n COFLAT kokouksessa Venezuelassa 2008.

Ensimmäinen versio Policy Briefiä Saharan eteläpuoliselle Afrikalle luonnostellaan parin viikon päästä Nairobissa yhdessä noin 14 afrikkalaisen asiantuntijan kanssa. Tästä tulee

melkoinen haaste, koska kansainvälinen yhteisö kiinnittää tänä vuonna erityisen huomion Afrikkaan, jonka kehitys on jäänyt jälkeen kansainvälisesti asetetuista tavoitteista, mm. YK:n vuosituhattavoitteista. Samalla maailman toiseksi suurinta trooppista metsää tarvitaan globaalin ilmastopolitiikan tarpeisiin. Vuosituhattavoitteissa metsillä on merkitystä sekä nälän että köyhyyden vähentämisessä. Mutta miten? Maankäyttömuotoina maatalous ja metsät osin kilpailevat. Tasapainoratkaisua saatetaan hakea maisema-tason näkemyksestä: maisemassa on sekä maataloutta että pirstoutuneita metsiä ja puita. Kestävän kehityksen yhtenä edellytyksenä on paitsi mm. vesi, myös energia: yli 80% Afrikan korjatusta puusta menee edelleen polttopuuksi. Afrikka-julkaisu julkistetaan Maailman luonnonsuojeluliiton (IUCN) maailmankongressissa Espanjassa lokakuussa 2008.

IUFRO-WFSE jatkaa edelleen myös tieteellisiä julkaisuja. Vuoden 2005 tieteellinen julkaisu käsitteli globaaleja muutostrendejä ja paradigman muutoksia metsissä. Vuodeksi 2010 on suunniteltu tieteellinen julkaisu työnimeltään ”Future of forests - Responding to Global Changes”. Julkaisun artikkeleissa pyritään analysoimaan miten metsät vastaavat - ja miten niiden tulisi vastata - toimintaympäristön muuttuviin vaatimuksiin. Edelleen lähestytään metsiä laajalti, osana yhteiskunnan ja ympäristön kokonaisuutta.

Hyviä, toimivia, oikeudenmukaisia päätöksiä ja ratkaisuja tarvitaan jotta metsät saadaan sekä ihmisille, talouksille ja luonnolle hyödyksi. Haasteita riittää sekä politiikan tekijöille että tutkijoille laajalla rintamalla, monella sektorillajotta nämä tarpeet saadaan tasapainotettua ihmisten ja luonnon hyväksi. Metsät, yhteiskunta ja ympäristö on dynaaminen toiminnallinen kokonaisuus, ja kokonaisuuden ymmärtäminen edellyttää vahvaa moni- ja poikkitieteellistä ja eri toimialasektoreita ylittävää otetta. Eri sektoreiden välisen yhteistyön tai edes ymmärryksen rakentaminen on osoittautunut vaikeaksi sekä päätöstentekijöiden että tutkijoiden kesken. Tutkijat ovat yhä kapeampien alojen asiantuntijoita. Metsäntutkijat eivät kuitenkaan voi enää eriytyä omaan metsäänsä. Vaatimukset metsäntutkijoillekin ovat kasvaneet: on pystyttävä olemaan asiantuntija, osallistuja, neuvottelija, kuuntelija ja tiedon välittäjä ja samalla pystyttävä sovitteluun eri tahojen ristiriitaisiakin tavoitteita.

Matti Palo alun perin avasi meille tämän haasteellisen ikkunan. Kiitos, Matti.